

AZ ISZLÁM

IRTA
MAULVI MUHAMMAD ALI
M. A. L. L. B.

LORD HEADLEY BEVEZETÉSÉVEL

FORDITOTTA
DR. GERMANUS GYULA

Budapest, 1928.

www.aaiil.org

„Petőfi“ könyvnyomda és könyvkötészet nyomása Kecskemét.
Kéttemplom-köz.

ELŐSZÓ.

Az iszlám történelmi jelenség, amely Európa politikai és kulturális életében mélyreható szerepet játszott. Mohamed halála után meginduló hódítások a földközi tenger medencéje körül új világbirodalmat hoztak létre, amely az ott lakó népek kulturális javait felhasználta és tovább fejlesztette. Az iszlám synchretistikus tan, amely a régi vallások, a keresztyén és zsidó hit elemeit magába olvasztotta és a hellenistikus kulturát megőrizte Európa számára. Politikai hatása az volt, hogy támadásai nyomán megszerveződött és megerősödött a pápaság intézménye és a keresztyén európai öntudat. A középkor és az újkor külpolitikai céljai a XVIII. századbeli felvilágosultságig az iszlám elleni harcokban fejeződnek ki. A világ két kulturköre a *Nyugat* és *Kelet*, a keresztyénség és az iszlám, egymásra gyakorolt kölcsönhatásaikban fejlődött. Ma az industrialismus győzelmével a kelet gondolatvilága is behódolni volt kénytelen a nyugati szervezkedési formáknak. Ezek a formák azonban nem tudják megdönteni a hitéletet, amely a tradíciókon épül. Ezért az iszlám tanának vázlatos ismerete európaiak számára is fontos.

Budapest, 1928. január hó.

DR. GERMANUS GYULA.

LORD HEADLEY

ELŐSZAVA.

Nagy élvezettel olvastam Maulvi Muhammad Ali kitűnő összefoglalásait, amelyben az iszlám vallás tanítását ismerteti. A mű őszinte hangja mindazokat meg fogja hatni, akik az igazságot keresik. Szükség van ilyen rövid ismertetésre, mert a tanultság haladása ellenére, még mindig nagy a tájékozatlanság az iszlám vallás dolgai felől Angliában.

Ez a tájékozatlanság nagyrészt azok félrevezetésének tudható be, akik ismerik a dolgokat, de szándékosan megtévesztik a Nyugatot vallásunk felől. Sokan azt állítják, hogy a moszlimok Mohamedet imádják; hogy a többnejűség fontos eleme a mohamedán vallásnak is, hogy az asszonyoknak nincsen lelke. A mohamedánokat Európában pogányoknak tartják. Csodálatos, hogy Angliában még művelt emberek is azt tartják, hogy Mohamedet imádjuk és kötelesek vagyunk sok feleséget elvenni, akiknek nincs lelke és nem juthatnak a paradicsomba! Ezek tévesek. Mi az egyetlen Istent imádjuk. A mohamedán ima lényege: „Egyedül Téged imádunk és csak Tőled várunk segítséget.” Nem teszünk különbséget az egyes próféták között, akiket a Mindenható a világtörténelem folyamán kiválasztott. Csak egy az Isten és Mohamed a prófétája, az utolsó próféta. A többnejűség elterjedt Arábiában Mohamed eljövetele előtt, aki szabályozta és korlátozta a feleségek számát. Ő megszüntette a leánygyermek megöletését, ami szokásban volt Arábiában. Jelenleg alig van mohamedán, akinek több felesége volna és az asszonyok helyzete sokkal előnyösebb mohamedán országokban, mint Európában.

Remélem, hogy e kis füzet hasznos tartalmával sok előítéletet és rosszakaratú információt fog eleve megsemmisíteni.

Az Iszlám.

Az emberiség vallása.

Iszlám a neve annak a vallásnak, melyet Mohamed proféta hirdetett Arábiában körülbelül tizenhárom századdal ezelőtt és ez a vallás a nagy világvallások között az utolsó. Ezt a vallást nyugaton általánosságban mohamedánizmusnak nevezik, a kereszténység és buddhizmus analogiajára, a vallásalapító neve után, de ez az elnevezés keleten a muszlimok előtt alig ismeretes. A korán, az iszlám szent könyve szerint az iszlám vallásának fogalma egyértelmű az emberiség fogalmával. Eredete nem Mohamed proféta igehirdetésében keresendő, hanem már ama proféták tana volt, akik ő előtte léptek fel. Az iszlám volt Ádám, Noah, Ábrahám, Mózes és Jézus vallása: szóval és tettel Isten minden profétájának vallása volt, a világ bármely helyén léptek legyen fel. Sőt az iszlám minden ujszülött emberfia vallása — a proféta szerint, aki — hogy pontosan fejezzük ki magunkat, nem a megalkotója vagy teremtője, hanem az isteni gondolatnak legutolsó hirdetője. A korán szerint, az iszlám az ember természetes vallása. „Az a természet, amelyet Isten adott az embernek, amellyel teremtette az embert, ez az igazi vallás“. (Korán 30 : 29.) A korán szerint azóta proféták léptek fel különböző népeknél, különböző korokban és minden proféta vallása eredeti tisztaságában nem volt más, mint az iszlám, e vallás a szó valódi értelmében visszanyulik és oly terjedelemmel bír, mint az emberiség maga, alapvető elvei mindig azonosak maradtak, az emberiség változó szükségleteihez a járulékos jelenségek alkalmazkodva változóak voltak. Az iszlám utolsó phásisa az, amely Mohamed proféta fellépésével kezdődött.

Az iszlám nevének jelentése.

Az iszlám nevét nem találták ki, mint ahogy más vallásokét azok határozták meg, akik hirdették és vallották. E vallás nevét a korán állapította meg: „Az iszlámot választottam számotokra vallás gyanánt.” (5:5). Egy más helyen: „Isten vallása az iszlám.” Az iszlám nevének jelentése van, annak a vallásnak a lényegét fejezi ki, amelynek elnevezése gyanánt szolgál. Első jelentése „békéltetés” és az iszlám vallásának uralkodó eszméje a béke. A korán szerint az tekinthető moszlimnak, aki kibékült Istennel és emberrel, a teremtővel és teremtményével. Az Istennel való béke teljes alávetést jelent az isteni akaratnak, ami minden erkölcsi tisztaságnak és jóságnak forrása; az emberrel való béke azt jelenti, hogy jót kell cselekednünk embertársainkkal szemben. Mindkét gondolatot röviden és világosan a Korán 2 : 106 verse fejezi ki, amely szerint: „Az, aki teljesen aláveti magát az isteni akaratnak és aki jót cselekszik másokkal, ne féljen és ne szenvedjen.” Ez az egyedüli módja az üdvözlésnek, a Korán szerint. És amennyiben a moszlim teljesen megbékült Istennel és emberrel, megelégedettség és boldogság lesz jutalma. (16 : 105.) „Béke” (szalám) a moszlimok üdvözlése egymással szemben és „béke” lesz azok üdvözlése, akik a tulvilágba kerülnek. (10 : 10.) Abban a paradicsomban, amit az iszlám ígér, nem lehet más szót hallani, kivéve „béke, béke.” (56 : 26.) Isten egyik mellékneve a koránban: „a béke és biztonság megteremtője” (59 : 23) és az iszlám célja a „béke hajléka.” (10 : 25.) „Isten meghív benneteket a béke hajlékába.” A béke az iszlám lényege, ez az a gyökér, amelyből ered, ez az a gyümölcs, amit érlel, ezért az iszlám a „béke vallása.”

Az iszlám jellege.

Az iszlám főjellege abban csúcsosodik ki, hogy megköveteli híveitől, hogy az előtte feltűnt és uralkodó összes nagy vallások Isten kinyilatkoztatásai voltak; ilyképpen az iszlám, mint a hogyan neve is kifejezi, a világ összes vallásai között a béke és összhang alapjait teremtette meg. A korán szerint minden vallás isteni kinyilatkoztatáson alapszik. Az iszlám nagy küldetése azonban nemcsak ennek az igazságnak a hirdetésé-

ben merül ki, amelyet a különböző nemzeteknek egymástól való elszigeteltsége következtében nem hirdettek az előtt, hanem azt célozza, hogy kijavítsa ama tévedéseket, amelyek az idők folyamán elburjándoztak, hogy elválassa az igazságot a tévedésektől, hogy hirdesse azokat az igazságokat, amelyeket nem hirdettek azelőtt, egy fejletlen fokon álló társadalom különleges körülményeiből kifolyólag és végül, hogy egy könyvbe gyűjtse mindama igazságokat, amelyek bármely képzelt isteni kinyilatkoztatásban az ember vezetését célozva, foglaltatnak; végül, hogy a haladó emberiség erkölcsi és szellemi szükségleteit kielégítse. A korán úgy szerepel, mint „a tiszta irás, amelyben valamennyi szentírás foglaltatik“. (38: 2.) Az Isten kijelenti: hogy tökéletessé tettem vallástokat és teljesítettem áldásomat és az iszlámot tettem meg vallástoknak. (5: 5.) Az iszlám azt kívánja tőlünk, hogy higyjünk mindama igazságokban, amelyek az Ó- és az Új szövetségben és a többi isteni eredetű könyvben kinyilatkoztatott, a korán tanításain kívül; azt kívánja az iszlám, hogy nagy tiszteletben és becsületben tartsuk az összes nemzetek összes prófétáit. Mohamed próféta e széles látkörű tanítása az iszlám hit legjellegzetesebb és leghasznosabb sajátossága.

Történeti vallás.

Ennyit tartok szükségesnek az iszlámnak a világvallások között elfoglalt helyéről és a koránnak az emberi nem szent írásai között betöltött jelentőségéről elmondani. Ezenkívül az iszlámnak még egy sajátosságos jellege van. Az iszlám kétségen kívül történeti vallás, szentéletű alapítója történeti személyiség. Ezt a tényt az iszlám ellenzői is kénytelenek éppen úgy elismerni, mint annak védelmezői. A próféta életének minden eseményét a történelem világánál olvashatjuk és a szent korán, amely az iszlám társadalmi, erkölcsi és szellemi törvényeinek forrása, Bosworth Smith találó meghatározása szerint „eredetében és fennmaradásában egyedülálló könyv... amelynek ténybeli hitelességét még senki sem vonhatta gyanú alá“. Még Muir is elismeri, hogy „valószínűleg nincs a világon más mű, amely tizenhét századon át ily hiven megőrizte volna szövegét“, majd Hammer véleményét idézi, amely szerint „a koránt oly biztonsággal Mohamed szavának kell tartanunk, amily határozottsággal a mohamedánok azt Isten szavának tartják.“ Az isteni

kinyilatkoztatás századokon át való ily hűségesen megőrzött szentírásának birtokában, amely szellemi és erkölcsi életét irányította, nagy és nemes prófétájának példájával, akinek sokoldalú élet tapasztalatai az emberi élet különböző megnyilvánulásában a legbiztosabb támaszt és okulást nyújtják, a mohamedán ember nyugodtan állithatja, hogy nem utasított vissza egyetlen igazságot és nem tett semmivé egyetlen javat, amely a jó emberek osztályrészévé tétetett a világon.

A mohamedán nemcsak valamennyi isteni kinyilatkoztatás igazságában hisz és nemcsak valamennyi nemzet szent vezéreit fogadja el, de követi azok összes állandó és tartós igazságait és utánozza a jó embereket jótetteikben.

Az iszlám alapelvei.

Az iszlám főalapelveit a korán kezdő soraiban találjuk, amelyek így szólnak: „Ez a könyv kétségkívül vezérlés azok számára, akik kötelességeiket tartják szem előtt, akik a láthatatlanban hisznek, akik az imát megtartják és abból ami osztályrészük gyanánt adatott, adakoznak, akik hisznek abban, amit most és annak előtte kinyilatkoztattunk és az eljövendő életben“. Ez a vers tartalmazza azokat a lényeges elveket, amelyeket a korán hiveinek el kell fogadniuk. Három hitbeli és két gyakorlati rendelkezést találunk benne. Mielőtt e rendelkezéseket egyenként taglalnám, rá kell mutatnom arra, ahogy ez a vers világosan kifejezi, hogy az iszlámban a pusztán hit nem számít, ha az a gyakorlatban nem ölt testet. „Azok akik hisznek és jót cselekszenek“ a korábban mindig visszatérő kitétel az erényes ember leírásában. Az igazi hit az a jó mag, amely csak akkor nőhet jó fává, ha az a talaj táplálja, amelybe elvetették. Ezt a táplálékot a jótettek nyújtják. Egy másik jellegzetes sajátosság, amelyet a hit és gyakorlat fent ismertetett öt elvével kapcsolatban szemünk előtt kell tartanunk az, hogy ezeket valamelyes formában az egész emberi nem magáénak vallja. Ez az öt elv: 1. A láthatatlan Istenben való hit, 2. az isteni kinyilatkoztatás, 3. az eljövendő élet és a gyakorlatban 4. az ima Istenhez, amely az a forrás, amiből az isteni szeretet fakad és 5. a jótékonyosság a legnemesebb értelemben, a mi embertársaink és Isten többi teremtményeivel szemben

való kötelességünk.* Ezt az öt elvet, a hit és cselekedet elvét a föld összes nemzetei elismerik és ezek azok a közös elvek, amelyeken valamennyi vallás nyugszik. Valóban az iszlámnak ez az öt alapvető elve az emberi természetbe van vésve.

Az Isten fogalma az iszlámban.

A hit három alapelve közül az első az Istenben való hit. Az embernél magasabb hatalomban való hit, amely láthatatlan, a legrégebb őskorba vezethető vissza, de különböző népek, különböző korokban és vidékeken az isteni lényt másképen fogták fel. Az iszlám elsősorban minden törzsi és nemzeti istenségen felüli Istent hirdet. Az iszlám Istene nem egy bizonyos nemzet Istene, aki áldásait csak erre a nemzetre korlátozza, a korán kezdő sorai „a világok Urának” hirdetik és az isteni lény fogalmát kibővítve az emberi testvériesség határait is annyira kiterjesztik, hogy a föld minden nemzetét felölelik és az emberi rokonérzést kimélyítik. Az Isten egysége az a hatalmas eszme, amely a koránon vörös fonálként áthúzódik. Az isteni lény egy és oszthatatlan; az egyisten hite az iszlám lényege. Az istenség többszemélyűségét és a világ törvényeinek más személy- vagy erők által való intéztetését tagadja. Az egyisten a legmagasztosabb és legtökéletesebb jelzőkkel van felruházva, de a könyörület jelzője uralkodik mindenek felett. A korán minden fejezete az *ar-Rahmán* (megkönyörülő) és *ar-Rahim* (könyörületes) jelzővel kezdődik.

A magyar „könyörületes” vagy megkönyörülő nem adják vissza az Isten mély és mindent felölelő szeretetét és könyörületét, amelyet az arab *ar Rahmán* és *ar Rahim* kifejez. A korán egy helyen (7 : 156) azt mondja: „Könyörületem minden felfogható tárgyat felölel.” Az a küldött, aki az isteni lény eme felfogását hirdette, méltán kiérdemelte, hogy a korán, mint „az egész világ kegyelme és könyörülete” emlékezzék meg róla. (21 : 107). Az egyistenség nagy apostola nem foghatott fel más

* A korán azt mondja: „A föld minden állatja és repülő madara olyan, mint valamely nép, akár csak te és az Uri Istenhez fog visszatérni.” (6 : 38.) A próféta azt mondta: „A négylábuakkal cselekedett jó tetteink jutalmát vonnak maguk után és ha vizet adunk nekik. Minden élő állattal való jó bánásmód jutalomban részesül.” Légy istenfélő a néma állatokkal való bánásmódban, csak akkor lovgold őket, ha arra alkalmasak és szállj le róluk, ha fáradtak.

Istent, mint aki az összes létező dolgok teremtője. Az isteni lény fogalmának nagyszerűsége és magasztossága szenvedett volna, ha nem benne összpontosul a tudás és hatalom. A korán egyik rövidebb fejezete így végződik: „Ő az isten, aki mellett senkit sem szolgálhatunk, a láthatatlan és a látható világ ura; a jóságos és könyörületes. Ő az Isten, akin kívül nincsenek istenek, Ő a király, a szent, a béke teremtője, a nyugalom biztosítója, mindennek őre, a hatalmas, az elveszett helyrehozója, minden nagyság birtokosa. Magasan felette áll Isten mindannak, amit melléje helyeznek. Ő az Isten, minden dolog teremtője, minden létezés megalkotója, a képek létrehozója. A legkiválóbb és legszebb jelzők tulajdonosa; (amit csak ember kitalálhat), minden, ami az égben, vagy a földön van, az ő dicsőségét, az ő tökélyét hirdeti. Ő a hatalmas, a bölcs.“ (59:22-24) Ő az Isten, a mindenlátó, a mindenthalló, a szerencsétlenségből felemelő, a nagylelkű, a kegyelmes, a megbocsátó, a segítő, aki a jót szereti, a rosszat gyűlöli, aki az emberek tetteit számba veszi. Az iszlám, hasonlóan a többi valláshoz, az Isten létezését veszi alapul, de abban különbözik a többitől, hogy abszolút egységet követel az isteni lény számára és nem lűr meg korlátozást tudása és hatalma tekintében.

Egység.

Az Isten egysége a korán legerősebb tanítása. A világ egyetemben tapasztalható természeti törvényekre, az ember természetére magára és az ősi próféták tanításaira újból és újból hivatkozik, mint a Teremtő egységének bizonyítékaira. Nézd a számtalan égi testek teremtését: látszólagos különbségeik ellenére egy és ugyanazon törvénynek vannak alávetve. Gondolkodjál azon, amit a földben magában láatsz, a szerves és szervezetlen világot, a növényi és állati világot, a tömör földet, a tengereket és folyókat, vagy hegyeket: nincs egység mindeme különbözőségben? Gondolkodjál saját természeted felett, hogyan különböznek a nyelvek és színek egymástól és mégis a különbségek dacára egy és ugyanazon emberek fiaí vagytok. Nézd azt az állandó változást, amelynek minden alá van vetve a világon, az alkotás és pusztulás, a teremtés és szétomlás, amelynek folyama egy pillanatra sem áll meg:

nem lehető fel egységes törvény mindebben? Ha a természet sokoldalúságában egységet találsz, nem ismered fel a Teremtő egységének tiszta symbolumát benne? Nézd az emberi természet elvitázhatatlan bizonyosságát, amely még a többistenség hitében is egységet akar elismerni és ezzel az egyistenség mellett tesz tanúságot. Olvasd meg valamennyi vallás szentírását, kutasd ki minden nemzet nagy szellemének tanítását, mind az istenség mellett bizonyít. A természet törvényei, az ember természete, minden kor jámbor emberei egyhangúlag az egyistenség mellett törnek lándzsát és ez az iszlám vallás szellemi tanításának sarkalatos tétele.

Isteni kinyilatkoztatás.

Az iszlám második alapelve az isteni kinyilatkoztatásban való hit, amely nemcsak az Isten kinyilatkoztatott szavának ama igazságára szorítkozik, mint ahogy az a koránban nyilvánul meg, de az Isten minden korban és a föld minden népének tett kinyilatkozásának igazságában rejlik. Az isteni kinyilatkozás minden vallás alapelve, de több megszorítást szenved vallások szerint. Egyes vallások azt tanítják, hogy csak egyszer történt kinyilatkoztatás, más vallás csak bizonyos népekre korlátozza a kinyilatkoztatást, megint mások egy bizonyos időpontra lezárják a kinyilatkozás lehetőségét. Az iszlám az isteni kinyilatkoztatásban ugyanolyan tág látókört tanúsít, mint az isteni lényről vallott felfogásában. A korán nem ismer határt az isteni kinyilatkoztatásban, sem időre, sem nemzetiségre való tekintettel. Egyformán elismeri bármely nép számára az isteni kinyilatkoztatás lehetőségét és akár a jövőben, akár a múltban lett legyen az, Isteni kinyilatkoztatás nélkül egy nép sem juthatott el az isteni megismeréshez és ezért a Mindenható, aki az egész világ ura és ellátta az embereket fizikai szükségleteikkel, szellemi áldását is kiterjesztette rájuk. Az iszlám, amely hasonlóan a többi villáshoz hisz az isteni kinyilatkoztatásban, nem ismer el semmiféle idő, vagy helybeli korlátozást.

Az iszlám isteni kinyilatkoztatásának hite még egy másik szempontban is különbözik a világvallások egyikétől, vagy másikatól. Nem ismeri el az isteni lény incarnatióját. A vallás legmagasabb célja az isteni lényvel való communio, de ezt a communio-t az iszlám nem azáltal akarja elérni, hogy lehozza

Istent az emberhez az incarnatio által, hanem, hogy az ember szellemi tökéletesedéssel és életének minden érzéki vágyától és alantas ösztönétől való megtisztulásával fokozatosan felemelkedik Istenhez. Isten arculatának visszatükrözése nem az isteni lény emberi formában, hanem az emberi lény, akinek személye az isteni jelzők képviselőjévé vált azáltal, hogy az isteni szeretet tüzében saját személyességét elhamvasztotta. — Példája követendő buzditásul szolgál másoknak. Megmutatja, hogyan egyesülhet egy halandó az Istennel. Az iszlám szabadelvűsége nem zár ki senkit az Istennel való egyesülésből és az isteni kinyilatkoztatás élvezetétől, bárki elérheti azáltal, hogy a helyes utat követi.

Tulvilági Élet.

A tulvilági életben való hit ugyancsak közös, egy valamely formában minden vallásban. Ez a mohamedán hit harmadik alapelve. A tulvilági élet mysteriumát azonban egyik vallás sem oldotta meg oly határozottan, mint az iszlám. Még a zsidó vallásban is oly homályos a tulvilági élet fogalma, hogy az Ó-szövetségben alig van róla szó, sőt egy fontos zsidó szekta tagadja létezését. Ennek oka az, hogy a korábbi kinyilatkoztatások nem derítettek kellő világosságot erre a kérdésre. A lélekvándorlásban való hit ugyancsak az emberi szellem fejletlenségének tudható be, amely a szellemi valóságot összevetésztett fizikai tényekkel. Az eszme az iszlám vallásban tökéletesedését éri el, miként más fontos vallási alapelvek is. A tulvilági életben való hit azt jelenti, hogy az ember számot ad földi létében elkövetett tetteiért. Ez a hit kétségkívül igen értékes alap a világ erkölcsi fejlődésének felépítésére, ha helyesen értelmezzük. A korán különösen a következő részletekre helyez sulyt.

A tulvilági élet csak a földi élet folytatása.

1.) A tulvilági élet titkának megfejtését legfőképen az akadályozza, hogy a földi élet és a tulvilági életet széles szakadék választja el. Az iszlám ezt a szakadékot áthidalja: a tulvilági élet a földi élet folytatása. E tekintetben a korán határozott kijelentést tartalmaz: „Ebben az életben az ember tetteinek

következményeit nyaka köré kötöttük és ezeket a rejtett következményeket felderítjük a feltámadás napján egy nagy nyitott könyv alakjában". (17 : 14). Egy másik helyen : „Aki vak ebben az életben, vak marad a tulvilági életben — sőt még távolabbra fog eltévedni a helyes ösvénytől.“ (17 : 74.) „Ő megnyugodott lélek, térj vissza Uradhoz, Ő meg lesz elégedve veled és te Ővele ; így lépj be szolgálaim sorába és lépj be paradicsomomba“. (79 : 27). E három verssor elsője bizonyítja, hogy ama nagyfontosságú tények, amelyek a feltámadás napján ki fognak derülni, nem lesznek új dolgok, csak a fizikai látás elől elrejtett valóságok napfényrejutása. A tulvilági élet nem új élet, hanem a földi élet folytatása, amelyben elrejtett valóságai megnyilvánulnak. A másik két idézet azt mutatja, hogy a menyei és pokoli élet már a földön kezdődnek. Az eljövendő élet vaksága biztosan pokol, de a vers szerint csak azok lesznek vakok ott, akik a földön is azok, amiből kitűnik, hogy a földi élet a szellemi valóság alatt értendő a pokol, amit magával visz az ember a tulvilágra. Hasonlóképpen a teljesen megbékélt lélek jut csak a paradicsomba halála után, ilyképpen bizonyítva, hogy a tulvilági élet csak folytatása annak a lelki békének és nyugalomnak, amelyet az ember földi életében élvez. A korán szerint tehát a tulvilági élet a jelen életnek folytatása és a halál nem megszakítás, hanem összekötő kapocs, egy kapu, amely a földi élet elrejtett valóságaira nyílik.

A halál utáni állapot, a földi élet lelki állapotának tükre.

2. Az iszlám deríti fel a tulvilági élet legjelentősebb igazságát. A keresztény tanítás egybeolvasztja a testieket és lelkieket, a gonoszok büntetése : az olthatatlan tűz, a fogak csikorgása és jajveszékelés egy lélekzet alatt említetik a menyei királysággal az égi kincsekkel és az örök élettél mint az igazak jutalma, de nem ad felvilágosítást ezek forrásairól. A korán azonban kijelenti, hogy a halál utáni állapot teljes hasonmása, tiszta tükre földi életünk lelki állapotának. Itt az ember jó, vagy rossz lelkű, vagy hite önmagában fekszik és gyógyszere, vagy mérge csak titokban érvényesül, de az eljövendő életben olyan határozottan előtörnek, mint a napfény. Tetteink és következményeik ebben az életben nem láthatók emberi szemmel, de az eljövendő életben ki lesznek teregetve és megvilágítva

teljes tisztasággal. Az eljövendő élet örömei és fájdalmai, há-
bár a valóságban lelkiek, láthatók lesznek az ember szeme
előtt, mint a földi élet lelki tényei. Ez a oka annak, hogy az
eljövendő élet áldásait fizikai nevekkel illetik, hogy az emberi
szem felfoghassa azokat, míg gyakran oly dolgok gyanánt tűnnek
fel, amelyet „a szem nem látott, a fül nem hallott és emberi értelem
nem fogott fel.“ Az eljövendő élet áldásainak leírása a próféta ma-
gyarázatán alapul, a koráneme versében: „senki sem ismeri azokat
az áldásokat és örömöket, amelyeket eltitkolnak előtte.“ (32 : 17.)

A korán következő verse, amelyet könnyen félre lehet
érteni, nem akarja a mennyei áldást a földi lét dolgaival azo-
nosítani. Következésképpen hangzik : „Adj örömhirt azoknak,
akik hisznek és jót cselekszenek, hogy kertekben lakozzanak
amelyek alatt patakok folynak. Amikor az eljövendő élet gyü-
mölcsseit élvezik, azt fogják mondani : ezek azok a gyümölcsök,
amelyeket előbb izleltünk : és olyan gyümölcsöket fognak él-
vezni, amelyeket már előző életükben ettek.“ (2 : 23.) Bizonyos,
hogy azok a gyümölcsök, amikről az igazak beszélnek és
amelyeket már földi létük alatt izleltek, nem lehetett fáknak,
vagy a földi lét gyümölcssei. A verssor azt mondja, hogy azok,
akik hisznek és jót cselekszenek, paradicsomot építenek saját
kezükkel, jótetteikkel, amelyek a legnemesebb gyümölcsök.
Ennek a kertnek lelki gyümölcsseit izlelik itten és ugyanezeket
a gyümölcsöket fogják élvezni, kézzelfoghatóbb formában az
eljövendő életben. Hasonló értelmű a korán egy másik verssora :
„Azon a napon látni fogjátok a hű férfiakat és hű asszonyokat,
világosságuk halad előttük jobboldalukon. (57 : 12). A hit vilá-
gosságát, amely vezeti az igazi férfit és nőt egyaránt ebben az
életben és amelyet csak lelki szemeinkkel láthatunk, tisztán
fogjuk látni a feltámadás napján a hívók sorai előtt.

Miként a paradicsom áldásai, a pokol büntetései is a
földi élet lelki kinjának tükörképe. A pokol olyan hely, ahol
az ember sem nem él, sem nem halott. (20 : 76.) Ne felejtjük
el, hogy Isten szava a tévelygőket úgy irta le, mint akik élet-
telenek, míg az igazak élnek. Ennek a titka az, hogy az Isten
igéjében tudatlanok, akik csak evésben, ivásban és testi kíván-
ságainak kielégítésében látják az élet céljait, ezt a halállal
teljesen elvesztik. Lelkitáplálékban nincs részük és ezért, míg
meg vannak fosztva az igazi élettől, újra feltámadnak, hogy
megizleljék gonosz tetteik rossz következményeit.

A következő vers, amely a pokoli büntetésre vonatkozik, azt bizonyítja, hogy a földi lét lelki kinja az eljövendő életben fizikai büntetés gyanánt szerepel. A korán azt mondja: „Ragadjatok meg, tegyetek láncot a nyakára és dobjátok a pokolba, aztán hetven rőfnyi láncra verjétek”. (69: 30) A lánc a földi lét vágyait jelenti, amely lehuzza fejét a föld felé, ezek a vágyak a lánc alakjait fogják felvenni. A világ kísértései úgy fognak feltűnni, mint a lábra rakott láncok. A világ fájdalma úgy fog feltűnni, mint az égő tűz lángja. A gonosz ezen a világon a szenvedélyek és ölthatatlan vágyak poklát hordozza magában és balsikereiben ennek a pokolnak tüzét érzi. Ha földi vágyaitól eltávolodik szíve fájdalma és keserű sóhaja vágyainak tárgya után olyan lesz mint a tűz. A korán azt mondja: „korlát lesz közöttük és vágyaik között” és ez kinjaik kezdete (34: 53).

A hetven rőfnyi láncnak ugyanez a jelentése. Az ember életének hatása rendszeresen hetven év és a gonosz gyakran elél gonoszságában ilyen hosszú ideig. Gyakran még gyermekkorán és aggságán túl is el él hetven évig. Ezalatt az idő alatt becsülettel, bölcsen, lelkesen élhetne, ehelyett elpazarolja életét a világ kísértéseivel és vágyainak hajszolásával. Nem igyekszik vágyainak láncaitól megszabadulni, ezért az eljövendő életben vágyainak láncra, amelyet hetven évig hordott, hetven rőfnyi hosszúságban fog feltűnni; minden rőf egy évet jelent. Azt a büntetést, amely eléri az embert a maga kezével sújtja és kinjának forrása gonosz tettei.

A tulvilági élet korlátlan haladás.

3. A tulvilági élet titkára világot vet a harmadik körülmény, amely az embernek végtelen haladást biztosít az eljövendő életben. Ennek alapja az az elv, hogy az ember képességeinek fejlődése a földi életben korlátolt, de nem végződik be, hanem sokkal szélesebb mederben folytatódik a halál után. Akik elmulasztották az alkalmakat a földi létben, a kérelhetetlen törvény erejénél fogva, amely minden ember elé tárja tetteit, alá lesznek vetve saját maguk okozta a lelkibetegségek kezelésének és ha a mérget, amely tönkretette szervezetüket ellensúlyozták, képesek lesznek tovább haladni a nagy cél felé és nem maradnak a pokolban. Ezért a korán szerint a pokol büntetése nem tart örökké. Ez megtisztítja a salaktól, amely

megköti lelki haladását és ha ezt a célt elérte megszűnik ánnak a pokolnak a szerepe. A paradicsom sem csupán arra szolgál, hogy az előző jöttetek áldásait élvezzék, de az ember képességeinek fejlődése itten kezdődik. Akik a paradicsomban vannak ne legyenek tétlenek, hanem igyekezzenek azon, hogy mindig magasabb célokat érjenek el. Ezért még ott is arra az imára tanítják őket: „Ó Uram! tökéletesítsd világosságunkat”. (67: 8.) A tökéletesedés felé való vágy mutatja, hogy a paradicsomi haladás végtelen. Mert ha egy bizonyos kiválóságot elérték, egy magasabbfokú kiválóságot akarnak elérni és így szüntelenül mindig a tökéletesebb állomásokra emelkednek.

Az angyalokban való hit és jelentősége.

Ez a mohamedán hit három alapvető elve, de a láthatatlanban való hit ama tényezőkben való hitet is magában foglalja, amit angyaloknak hívunk. Ez a hit sok vallásban megvan, de nincs oly általánosan elfogadva, mint a fent említett három elv, ezért szükségesnek tartunk néhány megjegyzést.

A fizikai világban elfogadott törvény, hogy külső tényezőkre van szükségünk, a bennünk élő képességek és erők mellett is. A szem hivatása, hogy lássunk, de ezt a hivatást csak a külső fény segítségével teljesítheti. A fül felfogja a hangot, de a levegő közreműködése nélkül, ennek a hivatásnak nem tud megfelelni. Az ember tehát rászorul valamire ami nincs meg saját magában és ez áll a fizikai világ jelenségeire épen úgy mint a lelkire. Ahogy fizikai képességeink egymagukban nem elegendők, hogy más tényezők segítségével bármit elérjünk a fizikai világban, úgy saját lelki erőnk sem vezethet egyedül jó, vagy rossz tettekre, hanem itt is örök lelki erőnkől független közvetítőkre van szükségünk. Két hajlam uralkodik az ember természetében: a jóra való hajlam, azaz hogy az erény magasabb régióba emelkedjék és a rosszra való hajlam, azaz, hogy állati alacsony élethez sülyedjünk: Hogy ezeket a hajlamokat mozgásba hozzuk külső tényezőkre van szükségünk, mint ahogy az ember fizikai életében is. Azt a külső tényezőt, amely a jóra való hajlamot hozza mozgásba — angyalnak nevezik és azt a tényezőt, amely a rosszra való

hajlamot szuggerálja, ördögnek nevezik. Ha a jóra való hajlam sugallatára hallgatunk, akkor a szent szellemet követjük, ha a rosszra való hajlamra hallgatunk, akkor a sátánnak engedelmeskedünk. Az angyalokban való hit igazi jelentősége tehát abból áll, hogy a jóra való hajlamot kövessük, amely bennünk él.

A hit jelentése.

A fenti fejtegetések nemcsak a mohamedánok angyalban való hitét magyarázzák, de a „hit“ szó jelentését is. Az iszlám szerint a hit nemcsak egy adott tétel igazságában való meggyőződés, de ennek a tételnek a cselekedetek irányelve gyanánt való elfogadása is. Amint már kimutattuk, az ördögök létezésének tétele épen olyan helytálló, mint az angyalok létezésének tétele. De míg az angyalokban való hit minduntalan szerepel a mohamedán vallás tételei között, sehol sem találunk előírást arra nézve, hogy az ördögökben kell hinnünk. A korán sok helyen tesz említést az ördög csábításairól, de míg megkívánja az angyalokban való hitet, nem kívánja az ördögökben való hitet. Ha az angyalokban való hit egyértékű volna létezésüknek elismerésével, akkor az ördögökben való hit is szükségszerű lenne. De ez nincsen így. Nekünk el kell fogadnunk és követnünk a jóra való hajlam szavát, de nem kell követnünk a rosszra való hajlam csábítását. Az előbbi cselekedeteink zsinórmértékét adja, az utóbbi nem, azért hiszünk az angyalokban és nem hiszünk az ördögökben. A korán köteleességünkké teszi, hogy ne higgyünk az ördögökben: „Az, aki nem hisz az ördögökben és hisz Allahban, a legerősebb kapocsba fogódzott.“ (2 : 257.)

Ebből az tűnik ki, hogy a fent elősorolt hitbeli elvek, amelyeket a korán ír elő, olyan elvek, amelyek a cselekedeteknek szolgálnak alapul; az iszlám nem ismer más hitet. Az iszlám hitelvek, nem ismétlésre szánt formulák, de cselekedetek zsinórmértéke. Az „Allah“ szó — amely arabul Istent jelent — azt a lényt fejezi ki, aki az összes tökéletes jelzők tulajdonságaival fel van ruházva és ha a mohamedánnak Allahban kell hinnie, akkor a tökéletesség jelzőinek birtokosává kell válnia. A legmagasabb és legtisztább eszményt kell maga elé helyezni és tetteit ennek az eszménynek megfelelően irányítani. Az isteni kinyilatkoztatásban való hit minden jónak elfo-

adására és utánzására készíti, ami az igaz ember életében található és a földöntúli életben való hit egyenlő annak a fontos elvnek elismerésével, hogy az ember felelős tetteiért és azokért felelősségre vonható. Az iszlám hit sarkigazságokon nyugszik, amelyek az ember erkölcsi és szellemi életét teszik ki.

A cselekedet elvei.

Az iszlám hitének gyakorlati oldalára térünk át. Amint már említettem, az iszlámban a tettek épen olyan fontos részei a vallásnak, mint a hit. E tekintetben az iszlám középső helyet foglal el ama vallások között, amelyek ignorálták a gyakorlati részt és ama vallások között, amelyek hívőiket szigorú szertartásokhoz kötelezik. Az ember képességeit általános irányelvekkel akarja fejleszteni és aztán bő teret enged az egyénnek, hogy ítélőképességet gyakorolja. Ha a vallásnak nincs határozott erős gyakorlati jellege, könnyen siklik át a tiszta ideálismusba és nem gyakorol befolyást az ember gyakorlati életére. Az iszlám tana, amely Istennel szemben és emberrel való kötelességeket ró az emberekre, az emberi természet mély ismeretén alapszik. Ezek a kötelességek az ember fejlődésének különböző fokainak egész terjedelmét ölelik fel és csodálatos módon idomulnak különböző népek szükségleteihez. A korán vezérelveket tartalmaz a közönséges világi ember részére épen úgy, mint a filozofus részére, a civilizáció legalacsonyabb fokán épen úgy, mint a legműveltebb népeknek. Alaphangja a *gyakorlatiasság* és ugyanaz az universalitás, amely hitelveit jellemzi, gyakorlati rendelkezéseiben is fellelhető, minden kor és nép szükségleteinek megfelelően.

Ima.

A fentebb idézett koránvers az iszlám tanításának lényegét jelenti. Általánosságban a cselekedet két elve megfelel az ember kötelességteljesítésének Allahal és emberrel szemben. Ima a lényege az Istennel szemben való kötelességek teljesítésének. Ima a szív érzésének megnyilatkozása, Istenhez való ájtatos könyörgés és a lélek legőszintébb vágyainak tiszteletteljes kifejezése teremtője előtt. Az iszlámban fejlődött az ima eszméje, mint minden vallásos eszme, a legmagasabb tökélyre.

Az ima — a korán szerint — a szív megtisztulásának igaz eszköze, ez az egyetlen út ez Istennel való egyesüléshez. A korán azt mondja: „Ismételd azt, amit kinyilatkoztattunk a könyvben és imádkozz állandóan, mert az ima visszatartja az embert a gonoszástól és büntől, az Isten dicsőítése dicséretes dolog.“ (29; 45.) Az iszlám az imát elrendeli, hogy az embert erkölcsileg emelje. Ha az ima pusztá formává süllyed, amit nem őszinte szívvel mondanak, akkor ez nem az iszlám imája. Ilyen imát a korán határozottan elítél. „Jaj azoknak, akik anyagok imájukban és csak tettetésből imádkoznak.“ (107: 4-6.)

Böjt.

A korán a böjtölést is, mint a lélek megtisztulásának eszközét rendelte el. „Az ember ne csak kenyérral táplálkozzék“ — az iszlám egyik kinyilatkoztatása, habár már egy másik próféta is kimondotta, az iszlám előtt. A böjtölés alatt azonban nemcsak az ételtől való tartózkodást kell érteni, de minden gonoszásznak kerülését. Az ételtől való tartózkodás csak egy lépés annak megértéséhez, hogy ha Istennek engedelmeskedve tartozkodhatik attól, ami máskülönben megengedett, mennyivel inkább szükséges, hogy tartózkodjék ama gonoszástól, amit Isten megtiltott! Ez az erkölcsi tanítás a célja ennek az intézménynek, ahogy a korán határozottan kifejezi: „Böjtölést rendeltem el... hogy megtanuljátok, miként kell óvakodnotok a gonoszástól“. (2: 183).

Zarándoklás.

A mekkai zarándoklás képviseli a lelki haladás legutolsó fokozatát. Azt a fokozatot fejezi ki, amelyben az ember teljesen eltávolodik minden alacsony kötelekből és csak az isteni akaratnak rendeli magát alá, minden érdekét Ő érte áldozza fel. Az igaz szerelmes legmagasabb boldogságát abban leli, hogy feláldozza egész szívét szerelme tárgyáért és Isten házának körüljárása ennek külső manifesztációja. A zarándok Isten házának körüljárásával azt bizonyítja, hogy az isteni szeretet tüze meggyuladt szívében és miként az igaz szerelmes ő is körüljárja szerelmese házát. Megmutatja, hogy feladta saját akaratát és teljesen alárendelte szeretett Úrának és minden érdekét feláldozta Ő érte,

Az iszlám nem alkotott intézményt Isten megértésnélküli imádatára; az összes rendelkezéseknek célja a szív megtisztulása és az így megtisztult szív élvezhesse a Teremtővel való egyesülést, aki minden tisztaság kuforrása.

Az ember kötelességei az emberrel szemben.

Az iszlám rendelkezéseinek második osztálya az embernek emberrel szemben való kötelességeiről szól, de mindkét osztály szorosan kapcsolódik. Az ember erkölcsi felemelkedése a korán nagy themája, amit az iszlám szem előtt tart: minden rendelkezése azt célozza, hogy az emberiséget lépésről-lépésre a legmagasabb fokra emelje. „Az aki fivére joga ellen tör, nem hisz az egyistenségben” — ez olyan tanítás, amelyet aranybetűkkel kellene leírni.

Az iszlám testvérisége.

Az iszlám eltöröl minden gyűlölködő osztálykülömbiséget. „Allah szemében az a legnemesebb köztetek, aki a legigazabb.” Ez minden kaszton, vagy társadalmi megkülömböztetésen nyugvó fensőségnek és alantasságnak halálos ítélete. Az emberiség egy család, a korán szerint: Ő, emberek, mi valamennyiőtöket férfiből és asszonyból teremtettünk, aztán törzseket és családokat alkottunk, hogy megismerjétek egymást; Allah szemében az a legnemesebb, aki leghivebben teljesíti kötelességét. (49 : 13). Iszlám egy nagy testvériségnek teszi le alapját, amelyben minden férfi és asszony, bármely törzshöz, vagy nemzethez, vagy kaszthoz tartozzék, bármi legyen foglalkozása, vagy társadalmi rangja, a gazdag és a szegény, egyenlő jogokat bír, senki sem taposhat a mások jogain. Ebben a testvériségben minden tag úgy bánjon a másikkal, mint családtagjával. A rabszolgát urának ruhájába kell öltöztetni és urának ételével etetni; nem szabad úgy bánni vele, mint alacsonyrangú emberrel. „Feleségeiteknek, — mondja a korán — éppen ugyanazok a jogaik veletek szemben, ahogyan nektek vannak jogaitok velük szemben.” (2 : 229). Senkit sem szabad megfosztani jogától kasztja, foglalkozása, vagy neme miatt. Ez a nagy testvériség nem csak elvben maradt az, de tényleges élő erővé

vált, a próféta és érdemes társai és követői példájára. A testvériség szigorú szabályait a próféta eme szavai fejezik ki: „Senki sem hisz Istenben, amíg azt nem kívánja fivérének, amit magának kíván“.

Tekintélytisztelet.

Az iszlám megállapítván a jogok egyenlőségét, a tekintély legszigorubb tiszteletét írja elő. Az otthon az igazi iskola, ahol az ember erkölcsi tanítása kezdődik, ezért a korán óriási súlyt fektet a szülői tiszteletre. A korán egyik fejezete így szól: „Uratok megparancsolta, hogy ne szolgáljatok másokat, mint Őt, és hogy legyetek jók szüleitekhez; ha mindketten, vagy egyikük öreg kort érne el mellettetek, egy szóval se bántások önérzetüket és csak nagylelkű szókkal illessétek őket. És az alázatosság szárnyain szálljatok hozzájuk, szánalomból és mondjátok. Ó, Uram, irgalmazz nekik, hiszen ők neveltek fel, amikor kicsi voltam.“ (17 : 23—24.) Más helyen, hogy csak akkor nem kell a szülőknek engedelmeskedni, ha valakit arra akarnak kényszeríteni, hogy Istenen kívül más valakit imádjon. A szülők iránti tiszteletből fakad a tekintély tiszteletének erkölcsje. A korán határozottan így szól: „Engedelmeskedjél Istennek és az apostolnak és azoknak, akiknek tekintélyük van köztetek.“ (4 : 62). Ezek alatt nemcsak az uralkodókat érti, hanem mindazokat, akiknek hivataluk van. A próféta így szól: „Mindenki uralkodó és mindenkit felelősségre vonnak azok felől, akik felett tekintélye van.“ A próféta egyik hagyománya szerint, még ha egy néger rabszolga is tekintélyre emelkedik, engedelmeséggel tartozik neki mindenki.

Ha a hatóság Allah útjáról letér, a mohamedán alattvalóknak intézkedniök kell, hogy a javulás útjára térjen. Ahogy a szülőknek nem engedelmeskednek, ha valakit arra kényszerítenek, hogy másokat imádjon, mint Allahot, úgy a hatóságnak sem kell engedelmeskedni, ha helytelen utra térnek. „Én nem vagyok a legjobb köztetek — mondta Abu-Bakr kalifa, trónralépésekor — ha igazam van segítsetek, de ha tévedek, javítsatok ki.“ Engedelmeskedjetez nekem — folytatta — addig, ameddig Allahot és apostolát követem, de ha nem engedelmeskedem Allahnak és apostolának, nekem se engedelmeskedjetez.“ A legérdemdúsabb tett — mondta a próféta — ha egy zsarnoki fejedelmet szemrehányással illetnek.

Könyörületesség.

Jogegyenlőség és tekintélytisztelet a mohamedán társadalom alapelvei; nem térhetek ki részletekre, de az iszlám testvériség egy sajátos vonását meg kell említenem. Minden vallás hirdette a könyörületességet és az alamizsnaosztogatását, de csak az iszlám tette azt kötelezővé mindazoknak, akik magukat moszlimeknek vallják. Az iszlám olyan testvéri egyesülés, amelybe a gazdag nem léphet be anélkül, hogy birtoka egy részét ne áldozná fel a szegények számára. A gazdagot gyakorlati próbának vetik alá, nemcsak egyenrengu szegénnyel, de adót kell fizetnie a szegény javára. Ezt a részt az állam gyűjti össze és a következő koránvers állapítja meg mily célra fordítandó: „Az alamizsna a szegények és inasok számára van és azok részére, akiknek szive az igazság felé hajlik, a foglyok váltságdíjára és azoknak akik adósságban vannak, Allah útjára és a vándoroknak. (9:60) Allah útja minden könyörületes célt jelent. E hozzájáruláson kívül, amelynek fizetéseit a korán kötelezővé tette és éppen olyan kötelesség mint az ima, az általános adakozást is elrendeli a korán. A rabszolgák felszabadítására és a szegények táplálása minduntalan a legerkölcösebb tettek gyanánt említettik. A korán így szól: „Miről ismered meg a nagy meredekséget? Megtanít rá az, ha felszabadítasz egy rabszolgát, vagy éhinségben rokon árvát táplálsz, vagy szegényt aki a porban fekszik (9): 12—14.)

Erkölcsei tanítás.

A korán nem egy kornak, vagy egy népnek szól, ezért erkölcsi tanítása oly terjedelmes, mint az emberiség maga. Ez az a könyv, amely utmutatást ad minden embernek, az élet minden körülményében, a tudatlan vadnak és a bölcs filozofusnak, az állatembernek és a remetének, a gazdagnak és a szegénynek. Különböző életszabályokat ad, felszólítja az egyént, hogy kövesse a legjobbat, amely a legalkalmasabb a körülményekhez. Olyan irányelveket tartalmaz, amelyek felemelhetik a legalacsonyabb civilizációban élő embereket és megtanítja őket a társadalom primitív módjaira, de a legmagasabb kultúrában élő embereknek is szolgál utmutatással. Az ember haladásához magas és ideális tanítás szükséges, de csak azok

huzhatnak hasznot ebből, akik felismerik ezeket a magas ideálokat. A korán minden fokozat számára tartalmaz irányelveket amelyeken az emberi nem áthalad az őskortól a szellemi ember típusáig. Felölelik az emberi tevékenység minden ágát és az összes emberi képességek fejlődését megkívánják. Az iszlám megkívánja minden tulajdonságnak megnyilatkozását, ami az emberben van és csak egy korlátozást enged meg: hogy a kellő alkalommal nyilvánuljon meg. Megkívánja az embertől, hogy bátor legyen, hogy szelid legyen, de a maga idejében. Megbocsátást hirdet, de megkívánja a bűnnek megbüntetését, amely büntetés arányban legyen a bűnnel. Azt mondja: bocsáss meg, ha azt látod, hogy a megbocsátás jóra vezet. Azt tanítja, hogy az ember becsületes legyen még akkor is, ha a becsületesség kárára lehet, igazat mondjon, még akkor is ha az igazság a legkedvesebbjeink ellen szól, rokonszenvet kell mutatnunk még ha az érdekeink ellen van, hogy türelmesek legyünk a legsúlyosabb szerencsétlenségben is, hogy jók legyünk azok iránt is, akik rosszat tettek. De ugyanakkor a középutat tanítja. Megtanítja az embert azokra a nemes tulajdonságokra, amelyeket Isten helyezett el természetében, de nem akadályozza meg abban, hogy saját ügyeit intézze. Nem hirdeli a világi kötelekektől való elszakadást. Megkívánja az embertől, hogy tisztalelkű legyen, de nem kíván önkínzást; megkívánja, hogy az ember szolgálja Istent, de nem mint szerzetes; elrendeli, hogy vagyonát áldozza fel, de nem olyképen, hogy nyomorban éljen; arra tanít, hogy alázatosak legyünk, de ne veszítsük el önérzetünket; arra bátorít, hogy megbocsássunk, de nem oly módon, hogy tönkretegyük a társadalmat, rászabadítván gonosztevőket; megengedi, hogy az ember minden jogát gyakorolja, de ne úgy, hogy másokét megsértse; és végül megkívánja, hogy a saját vallását hirdesse anélkül, hogy a másét megsértse.

Üdvözülés.

A korán szerint az üdvözülés a tökéletesedésnek az a stádiuma, amelyben a lélek teljes nyugalmat talált. Ebben az állapotban a lélek nemcsak a bűn szolgaságától és minden gyarlóságtól szabadul meg, de egy magasabb erkölcsi tökéletesedéshez vezet. A korán az üdvözülést ezekkel a szavakkal

fejezi ki: „nem fognak félni, sem bánkódni.“ Az üdvözülés nemcsak a földöntuli életre vonatkozik, de erre az életre is, és egy ember üdvözülése az eljövendő életben arányban van azzal az üdvözüléssel, amelyet életében érdemel.

